

ΙΧΑ 602

Χάρτες και φωτογραφίες από τα εγχειρίδια.

Σύνοψη-Συμπεράσματα Θεματικής Ενότητας για την Οθωμανική Αυτοκρατορία 1-6 παραδόσεις.

Η άνοδος της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας οφειλόταν σε πολλούς παράγοντες:

- Η ανυπαρξία ισχυρής χριστιανικής δύναμης στα Βαλκάνια.
- Η παρακμή της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας και οι εμφύλιοι πόλεμοι ανάμεσα σε διεκδικητές του βυζαντινού θρόνου.
- Ο Ιερός Πόλεμος των Γαζήδων σε συνδυασμό με τα οργανωτικά στοιχεία του οθωμανικού κράτους (τιμαριωτικό σύστημα, παιδομάζωμα-devsirme, οριζόντια-κάθετη κοινωνική κινητικότητα, αξιοποίηση του βυζαντινού διοικητικού μηχανισμού, ανεπτυγμένη πολιτική-στρατιωτική στρατηγική και τακτική, σύγχρονος οπλισμός).
- Στα μέσα του 16^{ου} αι. η Οθωμανική αυτοκρατορία εκτεινόταν σε 3 ηπείρους (Ασία, Ευρώπη και Αφρική). Ήταν μία δύναμη με ενεργό συμμετοχή στις ευρωπαϊκές υποθέσεις και με σημαντικό ρόλο στην διάσπαση του χριστιανικού κόσμου (καθολικών-προτεσταντών). Ο Σουλεϊμάν Α΄ ο Μεγαλοπρεπούς (1520-1566) ασκεί μία συνειδητή αυτοκρατορική πολιτική.
- Από τα τέλη του 16^{ου} αιώνα η αυτοκρατορία υπεισέρχεται σταδιακά σε φάση αποσταθεροποίησης που μακροπρόθεσμα αποδεικνύεται μη-αναστρέψιμη και οδηγεί στην παρακμή [ανακάλυψη Νέου Κόσμου-Αμερικής, οικονομικός πόλεμος των χριστιανικών δυνάμεων εναντίον των Οθωμανών-διομολογήσεις, βαθμιαία αποδυνάμωση της κεντρικής εξουσίας, σταδιακή παρακμή του τιμαριωτικού συστήματος και του παιδομαζώματος, αδυναμία της κεντρικής εξουσίας να προστατεύσει τα ασθενεστέρα οικονομικο-κοινωνικά στρώματα-αγρότες- από την φορολογική ασυδοσία των ενοικιαστών του φόρου, ανάδυση των *Αγιάνηδων* (Αλή Πασάς, Πασβάνογλου του Βιδινίου, Μποσατλήδες στη Σκόδρα, Μωχάμετ Άλη),

εκφυλισμός των Γενιτσάρων, έξαρση των ληστρικών επιδρομών των *Κιρτζαλήδων*, εμφάνιση των κλεφτών, χαϊντούκων]

- Σταδιακά οι δυτικές και κεντροευρωπαϊκές δυνάμεις υπερέχουν έναντι των Οθωμανών σε επίπεδο στρατιωτικού εξοπλισμού και ναυτικού στόλου.
- Οι δυνατότητες των Οθωμανών να προβούν σε μεγάλες κατακτήσεις έχουν σε μεγάλο βαθμό εξαντληθεί. Στον Καύκασο επικρατεί η Περσία, ενώ στην Κεντρική Ασία η κυριαρχία της Μόσχας αποτρέπει την διείσδυση των Οθωμανών στην περιοχή αυτή.
- Η αποσταθεροποίηση του κρατικού μηχανισμού οδηγεί σε ήττες των Οθωμανών στα πεδία των μαχών που ξεκίνησαν από τα τέλη του 17^{ου} αιώνα και συνεχίστηκαν καθ' όλη την διάρκεια του 18^{ου}. Ο σημαντικότερος κίνδυνος για την αυτοκρατορία ήταν ο ρωσικός παράγοντας από την εποχή του Μεγάλου Πέτρου (1696-1725). Με την υπογραφή μίας σειράς συνθηκών με την Ρωσία και την Αυστροουγγαρία-Κάρλοβιτς (1699), Πασάροβιτς (1718), Κιουτσούκ-Καϊναρτζή (1774) και Ιασιού (1792), η Οθωμανική Αυτοκρατορία συρρικνώνεται εδαφικά.
- Οι συνεχείς ήττες της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας καθιστούν αναγκαίες τις μεταρρυθμίσεις εκ μέρους της κεντρικής εξουσίας. Πρώτιστο μέλημα της Υψηλής Πύλης ήταν η αναδιοργάνωση του οθωμανικού στρατεύματος. Ο Σουλτάνος Σελίμ Γ' απέτυχε στην προσπάθεια αναδιοργάνωσης του οθωμανικού στρατού, αλλά ο Μαχμούτ Β' κατόρθωσε να διαλύσει το πεζικό σώμα των γενιτσάρων και των ιππέων-σπαχήδων και να θέσει τις βάσεις συγκρότησης ενός τακτικού οθωμανικού στρατού σύγχρονων προδιαγραφών μέσω της στρατολόγησης μουσουλμάνων Οθωμανών υπηκόων.
- Το κατεξοχήν συνεπώς θετικό αποτέλεσμα των οθωμανικών μεταρρυθμίσεων της εποχής του *Τανζιμάτ* υπήρξε η συγκρότηση ενός σύγχρονου στρατού υπό την διοίκηση Ευρωπαίων αξιωματικών. Την ίδια περίοδο ωστόσο η Οθωμανική Αυτοκρατορία τέθηκε οικονομικά υπό την οικονομική εξάρτηση των ευρωπαϊκών δυνάμεων (Αγγλίας, Γαλλίας). Το αποτέλεσμα ήταν η χρεοκοπία του 1875, προάγγελος της μεγάλης Ανατολικής Κρίσης του 1876-8.
- Εντός της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας τίθεται πια επιτακτικά το ζήτημα του ιδεολογικού προσανατολισμού του κράτους. Εμφανίζονται διάφορα ιδεολογικά ρεύματα, όπως ο Νεο-Οθωμανισμός του Ναμίκ Κεμάλ, ο πανισλαμισμός του Αβδούλ Χαμίτ Β' (1876-1909), ο οθωμανικός πατριωτισμός των Νεότουρκων ως συγκάλυψη του εκ-τουρκισμού των Οθωμανών υπηκόων από το 1908 και μετά, αλλά και ο αλυτρωτικός παντουρκισμός του Ακτσουρά. Τελικά αναδεικνύεται και επικρατεί ο τουρκικός εθνικισμός-τουρκισμός του Ζιγιά Γκεκάλπ μετά τους Βαλκανικούς Πολέμους και την οριστική απώλεια των ευρωπαϊκών κτήσεις της αυτοκρατορίας. Ο τουρκικός εθνικισμός του Γκεκάλπ προετοίμασε το έδαφος για την οριστική ιδεολογική και πολιτική επικράτηση του Κεμαλισμού που επήλθε μετά την νίκη των Τούρκων εθνικιστών-Κεμαλικών στην Μικρά Ασία (1919-1922).

Συνθήματα όπως *Η Τουρκία για τους Τούρκους και Είμαι περήφανος που είμαι Τούρκος* αλλάζουν εντελώς το περιεχόμενο του όρου «Τούρκος», που ενώ προηγουμένως σήμαινε «τον άξεστο χωρικό της Ανατολίας», αποκτά πλέον απόλυτα θετικό περιεχόμενο και μυθοποιείται.

Περίληψη παράδοσης (7 εβδομης)

Ο Σέρβοι (εθνική αφύπνιση, ίδρυση αυτόνομου σερβικού κράτους)

Οι Σέρβοι είχαν εκκλησία στην Τουρκοκρατία (Πατριαρχείο του Πετς 1557-1767), μητρόπολη στο Κάρλοβιτς της Βοϊβοδίνας (νότιος Ουγγαρίας) μετά τη μετανάστευσή τους από το Κόσοβο το 1691. Η εκκλησία διατηρεί τη σερβική μεσαιωνική παράδοση και λειτουργεί ως υποκατάστατο του κράτους. Σε πόλεις της Αυτοκρατορίας των Αψβούργων υπήρχαν σερβικές παροικίες. Η διανομή τους στις γερμανικές χώρες επηρεάστηκε από τον Διαφωτισμό κεντροευρωπαϊκής υφής της Μαρίας Θηρεσίας και του Ιωσήφ Β' (Δοσίθεος Ομπράντοβιτς) όπως και από τον γερμανικό ρομαντισμό (Βουκ Κάρατζις). Στρέφονται σε κοσμική παιδεία

στην ομιλούμενη σερβική γλώσσα, ιδρύουν σερβικά σχολεία, συντάσσουν πρωτόλεια ιστορία της Σερβίας (Γιόβαν Ράγιτς) εκδίδουν σερβικά δημοτικά τραγούδια. Στο στρατιωτικό σύνορο Σέρβοι ως ελεύθεροι καλλιεργητές γης είναι οι χριστιανοί ακρίτες των Αψβούργων κατά των Οθωμανών. Οι Σέρβοι ευνοήθηκαν από τις επαφές τους με την Κεντρική Ευρώπη.

Επί οθωμανικού εδάφους, στο πασαλίκι του Βελιγραδίου, μια ασφαλή δασώδη περιοχή, αναπτύχθηκε στο δεύτερο ήμισυ του 19^{ου} αιώνα το κίνημα των Χαϊντούκων (κλεφτών) κατά των εκφυλισμένων Γενιτσάρων και Κιρτζαλήδων (ληστών), αναδύθηκε μια τοπική οικονομική ελίτ Σέρβων ζωεμπόρων που εξέτρεφαν και πουλούσαν χοίρους στην Αυστρία, λειτουργούσε ο θεσμός της τοπικής αυτοδιοίκησης σε επίπεδο ναχίας με τους κνεζ (κοτζαμπάσηδες) και ο θεσμός της μεγάλης οικογενειακής κοινότητας (ζάντρουγκα). Οι Σέρβοι του πασαλικίου συμμετείχαν μαζικά στον αυστροτουρκικό πόλεμο του 1787-1791 στο πλευρό των αυστριακών. Το πασαλίκι του Βελιγραδίου καταλήφθηκε από τους Γενιτσάρους του πασά του Βιδινίου Πασθάνογλου (αγιάνη, ομοίωμα του Αλή Πασά) το 1801 που επέβαλαν ένα καθεστώς τρομοκρατίας, εκτελώντας 70 κνεζ (Ιανουάριος 1804).

Η πρώτη σερβική εξέγερση άρχισε στις 14 Φεβρουαρίου 1804 ως εξέγερση κατά των Γενιτσάρων, όχι κατά της Υψηλής Πύλης, με ηγέτη τον *Καραγιώργη (Τζώρτζε Πέτροβιτς)*, ζωέμπορα. Μετά την κατάλυση της Γενιτσαροκρατίας οι Σέρβοι ζήτησαν από την Οθωμανική Αυτοκρατορία εγγυήσεις ασφάλειας: ένα αυτόνομο καθεστώς υπό την προστασία μιας χριστιανικής δύναμης κατά το πρότυπο της *Επτανησίου Πολιτείας*. Λόγω της αρνητικής στάσης της Υψηλής Πύλης στράφηκαν κατά της κεντρικής εξουσίας το 1805 με αίτημα την αυτονομία και την ανεξαρτησία το 1807, όταν άρχισε ο ρωσοτουρκικός πόλεμος. Η εθνική διάσταση υπερκέρασε την κοινωνική. Αλλά το 1806/1807 οι Ρώσοι ελάχιστη βοήθεια προσέφεραν. Στον δεύτερο ρωσοτουρκικό πόλεμο 1809-1812 οι Ρώσοι βοήθησαν σημαντικά και οι Σέρβοι απελευθέρωσαν το πασαλίκι. Αλλά το 1812 οι Ρώσοι, προετοιμαζόμενοι να αντιμετωπίσουν τον Ναπολέοντα, εγκατέλειψαν τους Σέρβους. Η εξέγερση κατεστάλη από τους Οθωμανούς το 1813. Χιλιάδες Σέρβοι κατέφυγαν στην Αυστρία. Ο Καραγιώργης επέβαλε τη συγκεντρωτική αντίληψη εξουσίας ως ανώτατος κληρονομικός ηγεμόνας. Το Κυβερνητικό Συμβούλιο ήταν τυπικό. Ο Καραγιώργης εκτελούσε μυστικά αμφισβητίες οπλαρχηγούς. Μετά τη συμφωρά του 1813 κατέφυγε στη Βεσσαραβία, όπου στρατολογήθηκε από τη Φιλική Εταιρεία.

Η δεύτερη σερβική εξέγερση άρχισε τον Απρίλιο του 1815 με ηγέτη τον *Μίλος Ομπρένοβιτς* σε δυσμενές διεθνές περιβάλλον. Σε δύο μήνες απελευθερώθηκε το πασαλίκι του Βελιγραδίου, αλλά ο Μίλος στη συνέχεια *ενήργησε ως διπλωμάτης*, επιδιώκοντας συγκυριαρχία με τους Οθωμανούς και την εκ των έσω υπονόμηση της οθωμανικής εξουσίας με τη διπλωματική υποστήριξη της Ρωσίας. Το 1815-17 η Σερβία κατέστη ημιαυτόνομη με ανώτατο ηγεμόνα τον Μίλος Ομπρένοβιτς και με τη συγκρότηση μιας Εθνικής Καγκελαρίας, αποτελούμενης από 12 κνεζ, που είχε νομοθετικές αρμοδιότητες. Απαγορεύτηκε η επανεγκατάσταση των Γενιτσάρων .

Το 1817 ο Μίλος διέταξε τη δολοφονία του Καραγιώργη ο οποίος είχε επιστρέψει στη Σερβία. Η συνθήκη της Αδριανουπόλεως (1829) προέβλεπε την αυτονομία της Σερβίας και την αναγνώριση του Μίλος Ομπένοβιτς ως κληρονομικού ηγεμόνα. Το 1830 η Υψηλή Πύλη αναγνώρισε την αυτονομία της Σερβίας, το 1832 τον Μίλος ως κληρονομικό ηγεμόνα και το 1833 επέστρεψε τις 6 ναχίες που είχαν αποσπάσει οι Οθωμανοί από το πασαλίκι το 1813. Ο Μίλος, ένας αγράμματος χωρικός που είχε την αντίληψη εξουσίας ενός Τούρκου πασά, εξασφάλισε από τους Οθωμανούς τον πλήρη έλεγχο του εμπορίου των χοίρων και το μονοπώλιο του εμπορίου του αλατιού και κατέστη από του πλουσιότερους ανθρώπους στην Ευρώπη. Υπήρξε σπόνσορας του Οικουμενικού Πατριαρχείου και του Πανεπιστημίου Αθηνών (1837).

Περίληψη 8^{ης} παράδοσης

Το σερβικό κράτος κατά τον 19^ο αιώνα. Από την αυτονομία στην ανεξαρτησία και στις εθνικές διεκδικήσεις.

. Η απολυταρχική ηγεμονία του Μίλος Ομπρένοβοτς και η διακυβέρνηση των υποστηρικτών του συντάγματος (1830-1858).

Η Σερβία ήταν ένα αυτόνομο κράτος. Η αυτονομία εκφραζόταν κυρίως στη καταβολή φόρου στον Σουλτάνο και στην ύπαρξη τουρκικών φρουρών στις πόλεις της Σερβίας. Ο Μίλος κυβερνούσε ως τούρκος πασάς χωρίς σύνταγμα, στηριζόμενος στο χωρικούς στους οποίους διένειμε γη. Ο αγώνας για τη χορήγηση συντάγματος διεξήχθη από τους άλλους κνεζ και από Σέρβους διανοούμενους της Αυτοκρατορίας των Αψβούργων που είχαν επιστρέψει στη Σερβία. Μετά την περιπέτεια του συντάγματος της Υπαπαντής, η Ρωσία, σε συνεννόηση με την Οθωμανική Αυτοκρατορία, χορήγησαν το *ολιγαρχικό τουρκικό σύνταγμα του 1838*: η εκτελεστική εξουσία ασκείται από τον ηγεμόνα και το κρατικό συμβούλιο, αποτελούμενο από 17 ισόβια μέλη, προερχόμενα από τους κνεζ και διοριζόμενα από τον ηγεμόνα. Από το Κρατικό Συμβούλιο προέρχονται από τους κνεζ και παύονται από τον Σουλτάνο. Κατοχυρώνονται οι ατομικές ελευθερίες των χωρικών. Καταργήθηκε η αγγαρεία των χωρικών, ίσχυε ο άγραφος νόμος για τη σύγκληση της Εθνοσυνέλευσης. Ο Μίλος αρνήθηκε τη συγκυριαρχία με το Κρατικό Συμβούλιο και εγκατέλειψε τη χώρα. Επειδή και ο γιός ο *Μιχάηλο* δεν σεβάστηκε το σύνταγμα, απομακρύνθηκε από τη χώρα με πραξικόπημα από τους υποστηρικτές του συντάγματος οι οποίοι επέβαλαν ως ηγεμόνα τον Αλέξανδρο *Καραγιώργη* (1842). Έτσι, η εξουσία περιήλθε στα χέρια του Κρατικού Συμβουλίου, δηλαδή των προυχοντικών ομάδων, και των Σέρβων διανοουμένων. Η Εθνοσυνέλευση δεν συνήλθε ποτέ. Άρχισε η διαδικασία εκσυγχρονισμού της Σερβίας κατά το πνεύμα της πεφωτισμένης δεσποτείας και ένταξης των χωρικών στο εθνικό κράτος (σεβασμός νόμων, φορολογία). Το εθνικό πρόγραμμα της Σερβίας, το *Νασιερπάνιγιε*, του *Γλιγα Γκαράσανιν*, προέβλεπε την ένωση των Σέρβων της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας και της Αψβουργικής Αυτοκρατορίας σε ένα κράτος και μια προστατευτική πολιτική επί των Νοτίων Σλάβων. Η Βιέννη θα αντιδρούσε στη δημιουργία ενός εκτενούς σερβικού κράτους, επειδή αυτό θα επηρέαζε τους Νότιους Σλάβους της επικράτειάς της και η Ρωσία ίσως διέβλεπε σ' αυτό ένα εμπόδιο για την πολιτική της στα Στενά, ο Γκαράσανιν υπολόγιζε στη βοήθεια της Αγγλίας και της Γαλλίας. Ακολούθησε φιλοδυτική πολιτική, Σέρβοι νέοι σπούδαζαν στο Παρίσι. Ο Γκαράσανιν βοήθησε τους επαναστατημένους Νοτιοσλάβους στην Αυτοκρατορία των Αψβούργων το 1848. *Προτεραιότητα ωστόσο για άμεση δράση είχε το Μαυροβούνιο, η Βόρειος Αλβανία και η Βοσνία-Ερζεγοβίνη*. Η Μακεδονία δεν ήταν άγνωστη, εδώ ο Γκαράσανιν προσπάθησε μέσω πρακτόρων να μειώσει την επιρροή του Ελληνισμού στους Σλάβους, ώστε αυτοί να μη δηλωθούν ως Έλληνες σε μια λύση του Ανατολικού Ζητήματος. Χωρίς να το αντιληφθεί έγκαιρα, υποβοήθησε τη βουλγαρική εθνική αφύπνιση.

Υπό την επίδραση φιλελεύθερων κύκλων, μια νέα γενιά Σέρβων που σπούδασαν στο Παρίσι και ζητούσαν τον φιλελεύθερο κοινοβουλευτισμό και τη μετατροπή της Σερβίας σε μια πόλο έλξης των Νοτίων Σλάβων, ο Αλέξανδρος Καραγιώργης καθαιρέθηκε από Εθνοσυνέλευση. *Ήταν ένα αίτημα της νέας γενιάς Σέρβων που είχαν σπουδάσει στο Παρίσι για την εισαγωγή του Κοινοβουλευτισμού στη Σερβία και τη λογοδοσία των υπουργών*. Στη Σερβία επέστεψε, γέρος πια, ο Μίλος Ομπρένοβιτς λόγω νομιμότητας. Ήταν το πλέον ακατάλληλο πρόσωπο για το πείραμα του Κοινοβουλευτισμού. Ενδιαφερόταν μόνο να αναγνωριστεί κληρονομικός ηγεμόνας και να απομακρύνει τις τουρκικές φρουρές από τις πόλεις της Σερβίας. Πέθανε το 1860.

. Η ηγεμονία του Μιχάηλο Ομπρένοβιτς (1860-1868). Κυβέρνησε αυταρχικά, καταστρατηγώντας το σύνταγμα του 1838 που υφίστατο μόνο στα χαρτιά, αποδυναμώνοντας το Κρατικό Συμβούλιο. Στην εξωτερική πολιτική προσπάθησε να συγκροτήσει μια Βαλκανική Συμμαχία κατά της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, προσεγγίζοντας και την Ελλάδα η οποία τότε αντιμετώπιζε το Κρητικό ζήτημα και εξέταζε το

ενδεχόμενο ενός πολέμου με την Οθωμανική Αυτοκρατορία. Το 1867 υπογράφηκε στην αυστριακή λουτρόπολη *Φέσλαου* η ελληνοσερβική συνθήκη συμμαχίας. Η Σερβία δεσμευόταν μέχρι την άνοιξη του 1868 να έχει 60.000 στρατό και η Ελλάδα 30.000. Ως ελληνικές διεκδικήσεις αναγνωρίστηκαν η Κρήτη, η Ήπειρος και η Θεσσαλία, ως σερβικές η Βοσνία-Ερζεγοβίνη. Βρέθηκε μια φόρμουλα για να ξεπεραστεί ο σκόπελος της Μακεδονίας. Αλλά ούτε η Ελλάδα ούτε η Σερβία ήταν σε θέση να έχουν έτοιμο τόσο στρατό, η διεθνής συγκυρία δεν ήταν ευνοϊκή για πόλεμο κατά της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, η Αυστροουγγαρία (1867) διεκδικεί τη Βοσνία-Ερζεγοβίνη. Αρχίζει ο αυστροσερβικός ανταγωνισμός για τη Βοσνία-Ερζεγοβίνη. Το μόνο θετικό επίτευγμα του Μιχάηλο ήταν η απομάκρυνση των τουρκικών φρουρών από τις σερβικές πόλεις. Για το λόγο αυτό οι Σέρβοι του έστησαν άγαλμα στο κέντρο του Βελιγραδίου έδωσαν το όνομά του σε κεντρικό δρόμο (*Ulica Kneza Mihajla*). Ο Μιχάηλο δολοφονήθηκε το 1868 από φιλελεύθερους κύκλους. Ήταν άτεκνος. Ως διάδοχος επιλέχτηκε ο εγγονός του αδελφού του Μίλος, *Μίλαν Ομπρένοβιτς*, που ζούσε στο Παρίσι, αλλά ήταν ανήλικος. Συγκροτήθηκε Αντιβασιλεία 1868-1872. Το κύριο έργο της ήταν η έκδοση ενός νέου συντάγματος το 1869 που ήταν ένα μεταβατικό στάδιο μεταξύ *ολιγαρχικής και φιλελεύθερης μορφής διακυβέρνησης. Θεσπίζει το Κοινοβούλιο και καταργεί το Κρατικό Κοινοβούλιο. Τα 3/4 εκλέγονται από το λαό το 1/4 διορίζεται από τον ηγεμόνα. Ο ηγεμόνας διορίζει και παύει τους υπουργούς. Οι δημόσιοι υπάλληλοι δεν έχουν το δικαίωμα του εκλέγειν και εκλέγεσθαι, υποψηφιότητα για το Κοινοβούλιο μπορούν να θέσουν όσοι έχουν συμπληρώσει το 30ό έτος της ηλικίας και πληρώνουν φόρο 6 ταλάντων. Τα πολιτικά και αστικά δικαιώματα των πολιτών δεν αναγνωρίστηκαν. Ο ηγεμόνας και οι υπουργοί μπορούν να κυβερνούν και χωρίς την εμπιστοσύνη του Κοινοβουλίου.*

Στη Σερβία υπήρξε και ουτοπική σοσιαλιστική ιδεολογία με κύριο εκφραστή τον *Σφέτοζαρ Μάρκοβιτς*, οποίος, όπως ο Τσερντισέφκνυ στη Ρωσία, υποστήριζε ότι η Σερβία μπορεί να φθάσει στον σοσιαλισμό, υπερβαίνοντας το στάδιο του καπιταλισμού, έχοντας ως βάση την οικογενειακή κοινότητα, τη ζάντρουγκα, η οποία είχε αρχίσει να διασπάται και να εμφανίζεται η ατομική ιδιοκτησία.

Περίληψη 9^{ης} παράδοσης

1. *ΜΑΥΡΟΒΟΥΝΙΟ*. Οι Μαυροβούνιοι είναι σερβικής εθνοτικής καταγωγής, αλλά παρουσιάζουν ορισμένες ιδιαιτερότητες λόγω γεωγραφικών, πολιτικών και κοινωνικών δεδομένων. Το Μαυροβούνιο μετά την κατάκτηση από τους Οθωμανούς (1499) υπαγόταν διοικητικά στον πασά της Σκόδρας, αλλά στην πράξη οι Μαυροβούνιοι δρούσαν αυτόνομα. Ήταν διαρθρωμένοι σε φυλές (εθμικό δίκαιο) οι οποίες κατά κανόνα είχαν εχθρικές σχέσεις μεταξύ τους. Ως *ενοποιητικός παράγοντας λειτουργούσε η εκκλησία. Κατά συνέπεια το*

κύρος του μητροπολίτη Κετίγνης ως ηγεμόνα ήταν ιδιαίτερα αυξημένο. Δεν επρόκειτο, ωστόσο, για θεοκρατία. Η σερβική παράδοση του έπους του Κοσόβου παρέμεινε ζωντανή. Από τις αρχές του 18^{ου} αυξήθηκε η ρωσική επιρροή, οι Μαυροβούνιοι ανταποκρίθηκαν στο μανιφέστο του Μεγάλου Πέτρου το 1711 και εξεγέρθηκαν κατά των Τούρκων. Η Ρωσία παρείχε γενναία οικονομική επιχορήγηση στο Μαυροβούνιο. Στο Μαυροβούνιο η Ρωσία διέβλεπε μια δυνατότητα εξόδου στη Μεσόγειο. Αλλά το μοναδικό λιμάνι, το *Κάτταρο*, ελεγγόταν από τους Βενετούς και από τις αρχές του 19^{ου} αιώνα μέχρι τον Πρώτο Παγκόσμιο Πόλεμο από τους Αυστριακούς. Έτσι, οι εμπορικές συναλλαγές των Μαυροβουνίων με τον εξωτερικό κόσμο ελέγχονταν από τις αυστριακές τελωνειακές αρχές. Από τον 18^ο αιώνα ο μητροπολίτης προερχόταν από την οικογένεια Πέτροβιτς της φυλής *Νιέγκος*, κληρονομικά από τον θείο στον ανεμίο. Η δυναστεία των Νιέγκος είτε από τη θέση του μητροπολίτη είτε του κοσμικού άρχοντα κυβέρνησε το Μαυροβούνιο μέχρι το 1918. Το βασικό πρόβλημα του Μαυροβουνίου ήταν αποδιάρθρωση των φυλετικών δομών και η δημιουργία κράτους. Η διαδικασία αυτή άρχισε με τους μητροπολίτες *Πέτρο Ι. Πέτροβιτς Νιέγκος (1830-1852)* και *Πέτρο ΙΙ. Πέτροβιτς Νιέγκος (1830-1852)* -κατάργηση της εκδίκησης του αίματος και εισαγωγή δικαστηρίων, επιβολή φορολογίας, οι πρόκριτοι των φυλών συγκρότησαν τη Γερουσία με πολλές αρμοδιότητες, οι τοπικοί άρχοντες, οι καπεταναίοι, διορίζονταν από τον ηγεμόνα). Ο μητροπολίτης *Πέτρος ΙΙ. Πέτροβιτς Νιέγκος* συνέθεσε το ποίημα *Το έπος των Βουνών (Gorski Vjenac)* όπου εξυμνούσε τους ήρωες της μάχης του Κοσόβου (1389) και καλούσε τους Μαυροβούνιους να σταθούν στο ύψος των ηρώων αυτών. Στους Βαλκανικούς Πολέμους και στον Πρώτο Παγκόσμιο Πόλεμο το ποίημα αυτό ήταν το εγκόλπιο κάθε Σέρβου στρατιώτη. Οι Μαυροβούνιοι είχαν σερβική ταυτότητα. Ο ανεμιός του Πέτρου ΙΙ. Πέτρου Νιέγκος, ο Ντανίλο, αρνήθηκε να χειροτονηθεί επίσκοπος, και επιβλήθηκε ως κοσμικός κληρονομικός ηγεμόνας (1852-1860). Συνέχισε το έργο της κρατικής οργάνωσης, καταργώντας την αυτονομία των φυλών και εισάγοντας την υποχρεωτική στρατιωτική θητεία. Η νίκη των Μαυροβουνίων επί των Οθωμανών στη μάχη του *Γράχοβο* (1858) θεωρήθηκε εκδίκηση για την ήττα στο Κόσοβο (1389). Αλλά ούτε η έμπρακτη αυτονομία του Μαυροβουνίου ούτε τα σύνορά του αναγνωρίστηκαν τότε διεθνώς. Τον Ντανίλο διαδέχτηκε ο ανεμιός του *Νικόλας (1860-1918)*. Κυβέρνησε 58 χρόνια απολυταρχικά, χωρίς σύνταγμα (το σύνταγμα του 1905 ήταν μια παρωδία), καταδιώκοντας τους Μαυροβούνιους φοιτητές που είχαν σπουδάσει στη Σερβία και απαιτούσαν σύνταγμα. Το Μαυροβούνιο αναγνωρίστηκε ως ανεξάρτητο κράτος στο Συνέδριο του Βερολίνου (13.7.1878-η νέα ανακήρυξη της ανεξαρτησίας έγινε πάλι στις 13.7. 2006) και επεκτάθηκε εδαφικά (*Ποντγκόριτσα, Νίκσιτς, Μπαρ, Μπουόντβα, Ούλτσιν*). Κατά την ηγεμονία του Νικόλα συγκροτήθηκε η εξωτερική πολιτική του Μαυροβουνίου. *Το Μαυροβούνιο επιδίωκε την επέκταση των συνόρων του στην Ερζεγοβίνη, στο σαντζάκι του Νόβι Πάζαρ, στο Κόσοβο και στο Σαντζάκι της Σκόδρας. Αν το Μαυροβούνιο ενωνόταν με τη Σερβία, η ένωση έπρεπε να συντελεστεί υπό ηγεμονία των Νιέγκος και όχι των Ομπρένοβιτς ή Καραγιώργηδων. Έτσι, υπήρχε ανταγωνισμός μεταξύ των δυναστειών για τον ηγεμονικό τους ρόλο στη συγκρότηση του ενιαίου κράτους.* Το 1910 ο Νικόλας έλαβε τον τίτλο του βασιλιά. Παρά τον διαφορετικό πολιτικό βίο, δεν σημειώθηκε καμιά εθνογένεση των Μαυροβουνίων κατά τον μακρύ 19^ο αιώνα. Το 1918 εντάχθηκαν στο Βασίλειο των Σέρβων, Κροατών και Σλοβένων,

2.ΚΡΟΑΤΕΣ. Μετά την ενσωμάτωσή τους στο Ουγγρικό βασίλειο το 1102 μΧ. οι Κροάτες ταύτισαν τη μοίρα τους με τον δυτικό καθολικό κόσμο. Από τα μέσα του 16^{ου} αιώνα εντάχθηκαν στην Αυτοκρατορία των Αψβούργων, όπου σημαντικό ρόλο έπαιζε το κοινωνικό status. Η κροατική φεουδαρχική τάξη είχε εξουγγριστεί ή εκγερμανιστεί. Ατόνησε η σλαβική ταυτότητα των Κροατών, χωρίς να εκλείψει η ανάμνηση του κροατικού μεσαιωνικού κράτους. Κατά συνέπεια, λειτουργούσε η έννοια του ιστορικού δικαίου. Φορείς της κροατικής εθνικής κίνησης ήταν οι διανοούμενοι που επηρεάστηκαν από το γερμανικό ρομαντισμό και την αφύπνιση των Δυτικών Σλάβων και αντέδρασαν στην προσπάθεια των Ούγγρων να επιβάλουν την ουγγρική γλώσσα στις αρχές του 19^{ου} αιώνα. Πολιτιστικά εθνικά κινήματα των Κροατών σε νοτιοσλαβικά πλαίσια ήταν ο *Ιλλυρισμός* και ο *Γιουγκοσλαβισμός*. Οι Ιλλυριστές επιδίωκαν τη διοικητική αυτονομία της Δαλματίας, κυρίως Κροατίας και Σλαβονίας και την αναγνώριση της (σερβο) κροατικής γλώσσας. Οι

Γιουγκοσλαβιστές (όπως ο καθολικός επίσκοπος του Ζάγκρεμπ Στρόσσμαγιερ) επιδίωκαν την ομοσπονδοποίηση της Αυστροουγγαρίας με την αναγόρευση των Νοτίων Σλάβων σε μια ισότιμη συνιστώσα και την αναγνώριση της σερβοκροατικής γλώσσας, ιδίως μετά την ίδρυση της Αυστροουγγαρίας (1867) και την πολιτική διάσπαση των κροατικών (η Δαλματία στην Αυστρία, η Κροατία-Σλαβονία στην Ουγγαρία). Στο πλαίσιο αυτό οι Κροάτες Ιλλυριστές και Γιουγκοσλαβιστές επιδίωκαν στενή συνεργασία με τους Σέρβους της Αυστροουγγαρίας κατά των Ούγγρων. Αλλά δεν υπήρχε συμφωνία με το σερβικό κράτος για τη δημιουργία ενός ενιαίου γιουγκοσλαβικού κράτους σε περίπτωση διάλυσης της Αυστροουγγαρίας. Ο Κροάτες Ιλλυριστές και Γιουγκοσλαβιστές ενέμεναν στην αρχή της νομιμότητας έναντι του Αυτοκράτορα της Βιέννης συνεργαζόμενοι μόνο με τους Σέρβους της Αυστροουγγαρίας και όχι του σερβικού βασιλείου. Υπήρξε ωστόσο και μεγαλοκροατική εθνικιστική ιδεολογία που στηρίχθηκε στο ιδεολόγημα της πολιτισμικής σύγκρουσης Σέρβων- Κροατών (αντανάκλαση της σύγκρουσης Ορθοδοξίας-Καθολικισμού, Βυζαντίου-Ρώμης, Ανατολής –Δύσης). Οι μεγαλοκροάτες εθνικιστές επιδίωκαν ή τον προσηλυτισμό των Σέρβων της Δαλματίας, Κροατίας και Σλαβονίας στον καθολικισμό, ή την εξόντωσή τους ή τον εκτοπισμό τους (*Ήταν οι προάγγελοι των Ούστασε του 20ού αιώνα*). Στρέφονταν και κατά των Ούγγρων και Αυστριακών, επιδιώκοντας ένα ανεξάρτητο κροατικό κράτος. Οι Κροάτες εντάχθηκαν τελικά το 1918, όταν διαλύθηκε η Αυστρο-Ουγγαρία στο σερβοκεντρικό Βασίλειο των Σέρβων, Κροατών και Σλοβένων, διότι τότε δεν είχαν άλλη επιλογή. Αλλά επιδίωκαν τον γεωγραφικό καθορισμό της Κροατίας και τη διοικητική της αυτονομία ως βήμα προς την ανεξαρτησία. *Μετά από 1000 χρόνια, απέκτησαν ανεξάρτητο κράτος το 1992, όταν διαλύθηκε η Γιουγκοσλαβία.*

3. ΣΛΟΒΕΝΟΙ.

Οι Σλοβένοι δεν είχαν ποτέ στην ιστορία κράτος. Εντάχθηκαν στο μεσαιωνικό κράτος των Φράγκων και αργότερα στην Αυτοκρατορία των Αψβούργων. Ήταν ισχυρή η γερμανική επίδραση και ορατός ο κίνδυνος απώλειας της σλαβικής τους ταυτότητας, διότι οι ευγενείς είχαν εκγερμανιστεί. Δεν υπήρχαν ιστορικές μνήμες, όπως στους Κροάτες. Για το λόγο αυτό η διανόηση τον 19^ο επιδίωξε πρωτίστως την καλλιέργεια της σλοβενικής γλώσσας. Ενέμεναν στην αρχή της νομιμότητας έναντι του αυτοκράτορα της Βιέννης. Επιδίωκαν μόνο (διανοούμενοι και αστικά στρώματα) μια πολιτιστική αυτονομία και τη διοικητική συνένωση των κροατικών χωρών (Ιστρία, Καρνιόλα, Στυρία, Καρυνθία, Γκορίτσα, Γκράντισκα) εντός της Αυτοκρατορίας. *Για πρώτη φορά στην Ιστορία απέκτησαν ανεξάρτητο κράτος το 1992.*

4. ΒΟΣΝΙΑ-ΕΡΖΕΓΟΒΙΝΗ.

Μετά την οθωμανική κατάκτηση της Βοσνίας-Ερζεγοβίνης οι Οθωμανοί προέβησαν σε μαζικούς εξισλαμισμούς και εποικισμούς. Η δημογραφική όψη μεταβλήθηκε. Αλλά μετά την εισροή Σέρβων από τον 17^ο αιώνα ενισχύθηκε το ορθόδοξο σλαβικό στοιχείο. Κατά τον 19^ο αιώνα οι μεταρρυθμίσεις του Τανζιμάτ δεν εφαρμόστηκαν στη Βοσνία-Ερζεγοβίνη. Διατηρήθηκε η παλιά στρατιωτικο-φεουδαρχική κάστα (μπέηδες, σπαχήδες) με τη φορολογική αφαιμάξη των χωρικών και τη διατήρηση της αγγαρείας. Οι εξεγέρσεις των χωρικών κατά της κοινωνικής καταπίεσης προσελάμβαναν και εθνικό χαρακτήρα στην περίπτωση των Σερβοβόσνιων. Η Βοσνία-Ερζεγοβίνη ενέπιπτε στις εθνικές διεκδικήσεις της Σερβίας. Το 1878 καταλήφθηκε στρατιωτικά από την Αυστροουγγαρία η οποία εφάρμοσε μια πολιτική εκσυγχρονισμού ‘‘εκ των άνω’’ (χωρίς να προβεί σε αγροτική μεταρρύθμιση), αλλά εντός του πνεύματος της αποικιοκρατίας. Το 1908 η Αυστροουγγαρία προσάρτησε τη Βοσνία-Ερζεγοβίνη, προκαλώντας έντονες αντιδράσεις στη Σερβία εξάπτοντας τον σερβικό αλυτρωτισμό. Ο αξιωματικός Άπις Ντημητρίεβιτς, σημαντικό στέλεχος του σερβικού κινήματος ‘‘Μαύρη Χείρ’’, έστειλε την ομάδα των νεαρών Σερβοβόσνιων επαναστατών στο Σαράγιεβο για τη δολοφονία του αρχιδούκα Φραγκίσκου Φερδινάνδου. Η δολοφονία του από τον Γκαμπρίλο Πρίντσιπ υπήρξε η αφορμή του Πρώτου Παγκοσμίου Πολέμου.

Περίληψη 10¹⁵ παράδοσης.

Η εθνική αφύπνιση των Ρουμάνων, η ίδρυση και η εξέλιξη του ρουμανικού κράτους.

Τρανσυλβανία. Η εθνική αφύπνιση των Ρουμάνων άρχισε από την *Τρανσυλβανία*, μετά την ενσωμάτωσή της στην Αυτοκρατορία των Αψβούργων. Η Τρανσυλβανία ήταν Ουγγρικό βοεβοδάτο από τον 11ο αιώνα, με αυτόνομο καθεστώς έναντι του Οθωμανικού κράτους από τα μέσα του 16ου αιώνα. Η Τρανσυλβανία επουκίστηκε με Γερμανούς Σάξονες και προσέλαβε τα χαρακτηριστικά της Κεντρικής Ευρώπης. Οι Ρουμάνοι ως ορθόδοξοι χωρικοί, διάσπαρτοι ανά τη χώρα, είχαν καθεστώς δουλοπαροικίας. Δεν υπήρχε ρουμανική τάξη ευγενών. Ως επίσημα έθνη (έθνος=τάξη ευγενών) ήταν αναγνωρισμένοι οι Ούγγροι, οι Σάξονες και οι Σίκουλοι (εξουγγρισμένο τουρκικό φύλο), ως επίσημες θρησκείες ο Καλβινισμός, η Ουνία, ο Προτεσταντισμός και ο Καθολικισμός. Η εθνική αφύπνιση των Ρουμάνων συνδεόταν συνεπώς με την αναβάθμιση της κοινωνικής τους θέσης. Η κεντρική εξουσία της Βιέννης διείδε στην εθνική αφύπνιση και κοινωνική αναβάθμιση των Ρουμάνων (Βλάχων) μια δυνατότητα εξισορρόπησης των φυγόκεντρων τάσεων των Ούγγρων. Μια σειρά πεφωτισμένων μέτρων της Βιέννης βοήθησαν τη ρουμανική εθνική υπόθεση (*ανακήρυξη της Ουνίας διάταγμα της ανεξιθρησκίας, ένταξη της Τρανσυλβανίας στο Στρατιωτικό Σύνολο, κατάργηση της δουλοπαροικίας*). Κατά τα μέσα του 18^{ου} αιώνα αναδύθηκε μια τάξη μορφωμένου (ουνιτικού) ρουμανικού κλήρου και ρουμανικής διανοήσης που ανακάλυψε και εκλογίκευσε τη *ρωμαϊκή καταγωγή των Ρουμάνων ως μέσο διεκδίκησης της ισοτιμίας (Σχολή της Τρανσυλβανίας)*. Από τους ιστορικούς της Σχολής τονίστηκε η λατινογένεια της ρουμανικής γλώσσας, η καταγωγή των Ρουμάνων κατ'ευθείαν από τις ρωμαϊκές λεγεώνες, αλλά και η ορθοδοξία. Η ισοτιμία των Ρουμάνων επιβλήθηκε de facto, αλλά ήρθη μετά τον θάνατο του Ιωσήφ Β'. Όλο τον 19^ο αιώνα οι εθνικοί αγώνες των Ρουμάνων της Τρανσυλβανίας εναντίον των Ούγγρων αποσκοπούσαν στην αποκατάσταση των παλιών δικαιωμάτων (έθεσαν τα αιτήματα στην επανάσταση του 1848.) Δεν υπήρχε ρουμανική τάξη Ρουμάνων ευγενών και αστών στην Τρανσυλβανία, οι αγώνες διεξάγονταν από τον κλήρο και τη διανοήση. Μετά το 1867 Ρουμάνοι εγκαταλείπουν την Τρανσυλβανία.

Βλαχία-Μολδαβία. Υπό το καθεστώς των Φαναριωτών (1711-1822) στις παραδουνάβιες ηγεμονίες η ελληνική γλώσσα κυριαρχεί, ένας αριθμός Βλάχων και Μολδαβών μεγαλοβιογάρων εξελληνίστηκε. Διαδόθηκαν ιδέες του διαφωτισμού μέσω των Ακαδημιών του Βουκουρεστίου και του Ιασίου. Οι Φαναριώτες άσκησαν μια εκσυγχρονιστική πολιτική

πεφωτισμένης δεσποτείας (κατάργηση δουλοπαροικίας, προστασία των χωρικών ,περιορισμός των αυθαιρεσιών των βογιάρων), παρά την οικονομική εκμετάλλευση των ηγεμονιών. Στις αρχές του 19^{ου} αιώνα ο λατινισμός διαδόθηκε από την Τρανσυλβανία στις παραδουνάβιες ηγεμονίες (ίδρυση πρώτων ρουμανικών σχολείων στο Βουκουρέστι και στο Ιάσιο). Κατά την επανάσταση του 1821 υπήρχε απόκλιση στόχων Ελλήνων και Ρουμάνων: Ρουμάνοι μεσαίοι βογιάροι δεν είχαν λόγους να στραφούν έντονα κατά των Οθωμανών, επιδίωκαν στη δίνη των ταραχών να εκδιώξουν τους Φαναριώτες ηγεμόνες. Για τους βογιάρους λύση του εθνικού ζητήματος ήταν η εκδίωξη των Φαναριωτών, για τους Ρουμάνους χωρικούς η απελευθέρωση από το καθεστώς της δουλοπαροικίας των βογιάρων. Στη ρουμανική περίπτωση το εθνικό ζήτημα διαπλεκόταν με το κοινωνικό. Χωρίς ο Τουντόρ Βλαδιμηρέσκου να επεξεργαστεί ένα σαφές κοινωνικό πρόγραμμα και χωρίς την αναμενόμενη ρωσική βοήθεια, η “επανάσταση” στις παραδουνάβιες ηγεμονίες είχε μια τραγική κατάληξη. Αλλά ο στόχος των βογιάρων επιτεύχθηκε. Το 1822 έληξε η “φαναριωτοκρατία”. Με τη συνθήκη της Αδριανουπόλεως (1829) οι ηγεμονίες απέκτησαν καθεστώς ευρύτερης αυτονομίας. Τα ρωσικά στρατεύματα παρέμειναν μέχρι το 1834. Μετά την αποχώρησή τους μέσω των *Οργανικών Κανονισμών(1834)* οι ηγεμονίες μεταβλήθηκαν σε *ρωσικά προτεκτοράτα. Πολιτισμικά, ωστόσο, οι ηγεμονίες ήταν προσανατολισμένες στη Γαλλία. Οι αποτυχημένες επαναστάσεις του 1848 στις παραδουνάβιες ηγεμονίες αποσκοπούσαν στην αποκατάσταση πολιτικών και αστικών ελευθεριών και στην αποτίναξη της ρωσικής κηδεμονίας, αλλά δεν είχαν κοινωνικό πρόγραμμα και οι χωρικοί απώλεσαν τον ενθουσιασμό τους. Οι ηγέτες της επανάστασης ήταν ρομαντικοί γόνοι βογιάρων, επηρεασμένοι από τα φιλελεύθερα και δημοκρατικά κηρύγματα της γαλλικής επανάστασης του 1848. Μετά τον Κριμαϊκό Πόλεμο οι ηγεμονίες τέθηκαν υπό την προστασία της Αγγλίας-- Γαλλίας με νέο καταστατικό χάρτη που προέβλεπε την εκλογή του ηγεμόνα από την τοπική συνέλευση. Προωθήθηκε η στενή προσέγγιση των ηγεμονιών με μια σειρά μέτρων (τελωνειακή ένωση, ταχυδρομική ένωση, νομισματική ένωση, κοινή νομοθεσία, ανταλλαγή υπηκοότητας). Η ένωση των ηγεμονιών έγινε το 1859 με την εκλογή κοινού ηγεμόνα, του συνταγματάρχη *Αλεξάνδρου Κούζα*, και με τη διπλωματική βοήθεια του Ναπολέοντα του Γ. Το 1861 η Οθωμανική Αυτοκρατορία αναγνώρισε την ένωση και τότε επισημοποιήθηκε ο όρος *Ρουμανία*. Ο Κούζα που δεν προερχόταν από την τάξη των βογιάρων προσπάθησε να λύσει το αγροτικό ζήτημα, καταγγέλλοντας την ολιγαρχία των βογιάρων και εισάγοντας αυταρχικές μεθόδους διακυβέρνησης. Κατήργησε τη δουλοπαροικία (1864) και διένεμε το ¼ της καλλιεργήσιμης γης στους χωρικούς έναντι αποζημίωσης. Το αγροτικό, ωστόσο, δεν λύθηκε (μεγάλη αγροτική εξέγερση το 1907) και ήταν η αχίλλειος πτέρνα της Ρουμανίας μέχρι τον Μεσοπόλεμο. Το 1863 ο Κούζα ανακήρυξε αυτοκέφαλη τη ρουμανική εκκλησία και δήμευσε τη βακουφική γη των πατριαρχικών μοναστηριών στις παραδουνάβιες ηγεμονίες. *Πρώτη ανακίνηση του Κουτσοβλαχικού ζητήματος(ίδρυση ρουμανικών σχολείων για την εμφύσηση ρουμανικής συνείδησης στους Κουτσόβλαχους ώστε αυτοί να εγκατασταθούν στη Ρουμανία, εξισορροπώντας το μεταναστευτικό κύμα των Εβραίων από τη Ρωσία, μετά το 1878 για να εποικίσουν τη Βόρειο Δοβρουτσά).* Το 1866 η ολιγαρχία των βογιάρων, “Συντηρητικών και Φιλελευθέρων” ανέτρεψε τον Κούζα. Ως νέος ηγεμόνας επιλέχτηκε ο *Κάρολος Χοεντζόλλερν*. Το σύνταγμα του 1866 έδινε πολλές αρμοδιότητες στον ηγεμόνα, αναγνώριζε τα αστικά και πολιτικά δικαιώματα των πολιτών, αλλά ήταν τιμοκρατικό (περιουσία και παιδεία τα κριτήρια για το δικαίωμα ψήφου), οι αγρότες, η συντριπτική πλειοψηφία, δεν είχαν εκπροσώπηση στη Βουλή. Οι Εβραίοι δεν είχαν το δικαίωμα κατοχής γης. Η ρουμανική κοινωνία είχε πολλές αντιφάσεις: μια ιντελιγκέντσια με γαλλική κουλτούρα, μια τάξη πλουσιών βογιάρων και μια μάζα εξαθλιωμένων χωρικών. Η αστική τάξη αποτελούνταν κυρίως από ξένους (Ελληνες, Εβραίους, Γερμανούς).*

Περίληψη 11^{ης} παράδοσης

Η εθνική αφύπνιση των Βουλγάρων και η ίδρυση βουλγαρικού κράτους.

Σε αντίθεση με τους Έλληνες, Σέρβους και Ρουμάνους η εθνική αφύπνιση των Βουλγάρων καθυστέρησε λόγω της έλλειψης επαφών με την Ευρώπη, της ανυπαρξίας μιας βουλγαρικής Εκκλησίας και βουλγαρικής επικής παράδοσης που να ανακαλεί στην ιστορική μνήμη τους αγώνες κατά των Οθωμανών, της ισχυρής πολιτιστικής επιρροής του ελληνικού στοιχείου μέσω του Οικουμενικού Πατριαρχείου και των ελληνικών σχολείων (Έλληνας=πλούσιος και μορφωμένος, Βούλγαρος=άξεστος και απαίδευτος) και της ύπαρξης ισχυρού τουρκικού στρατού στις βουλγαρικές χώρες. Η ανάπτυξη της βουλγαρικής εθνικής συνείδησης ήταν μια διαδικασία διαφοροποίησης των Βουλγάρων ως Χριστιανών Ορθοδόξων από τους Έλληνες, αποτίναξης της ελληνικής επιρροής μέσω της καλλιέργειας της βουλγαρικής γλώσσας και της ίδρυσης βουλγαρικών σχολείων με κοσμική παιδεία. Υπήρχε βουλγαρική ιστορική παράδοση, μπορούσε να συγκροτηθεί μια ταυτότητα. Η *Σλαβοβουλγαρική Ιστορία (1762)* του μοναχού Παΐσιου Χιλανδαρινού ήταν το πρώτο μανιφέστο βουλγαρικής αυτοσυνείδησης, όπου τονίστηκε η ανάγκη της γνώσης του βουλγαρικού παρελθόντος, της ομιλίας της βουλγαρικής γλώσσας και του αυτοπροσδιορισμού Βούλγαρος με βάση τη γλώσσα, την καταγωγή και το έθνος παρελθόν. Συνεχιστής του έργου του Παΐσιου ήταν ο Σωφρόνιος Βρατσάνσκυ με το έργο του *Βίος και Παθήματα του Αμαρτωλού Σωφρόνιου* ο οποίος τόνισε τη σημασία της καλλιέργειας της ομιλούμενης γλώσσας και της μίμησης των Ελλήνων ως προτύπου. Οι Βούλγαροι διανοούμενοι είχαν ελληνική παιδεία και φοιτούσαν σε ελληνικά σχολεία (Ακαδημία Βουκουρεστίου, Ζωσιμαία Σχολή Ιωαννίνων, Πανεπιστήμιο Αθηνών, Σμύρνη, σε ελληνικά σχολεία στην Αχρίδα, στο Μελένικο και αλλού. Στις αρχές του 19^{ου} αιώνα ιδρύθηκαν ελληνικά κοινοτικά σχολεία σε πόλεις της Βορειοανατολικής Βουλγαρίας (Τύρνοβο, Σλίβεν, Σιστόβη, Φιλιπούπολη, Κότελ) όπου φοιτούσαν νεαροί Βούλγαροι με τον κίνδυνο του εξελληνισμού. Κατά συνέπεια τέθηκε επιτακτικά το ζήτημα της ίδρυσης βουλγαρικών σχολείων με κοσμική παιδεία. Εδώ δραστηριοποιήθηκε η βουλγαρική παροικία της Οδησσού με τον μαικήνα Βασίλ Απρίλωφ ο οποίος το 1835 ίδρυσε στο Γκάμπροβο το πρώτο βουλγαρικό σχολείο. Η ίδρυση βουλγαρικών σχολείων ήταν το πρώτο στάδιο της βουλγαρικής εθνικής κίνησης.

Το δεύτερο στάδιο ήταν η ίδρυση βουλγαρικής εκκλησίας ώστε οι Βούλγαροι να αναγνωριστούν ως βουλγαρικό Millet (έθνος). Στον αγώνα αυτό πρωτοστάτησε η βουλγαρική παροικία της Κωνσταντινούπολης με τους ιεράρχες Ιλαρίωνα Μακαριοπόλσκυ και Νεόφυτο Μποζβέλ. Στη Βουλγαρία άρχισε να αναπτύσσεται μια αστική τάξη

λαναράδων και αμπατζήδων που εξασφάλιζαν ιματισμό στον οθωμανικό στρατό. Στη βουλγαρική παροικία της Κων/λης υπήρχαν πλούσιοι Βούλγαροι. *Οι μεταρρυθμίσεις του Τανζιμάτ εννόησαν τη βουλγαρική εθνική υπόθεση, όπως και η ρωσική πολιτική.* Το 1849 ιδρύθηκε η βουλγαρική εκκλησία του Αγίου Στεφάνου στο Φανάρι, το Πάσχα του 1861 ο Πατριάρχης Μακαριοπόλσκου δεν μνημόνευσε το όνομα του Πατριάρχη κατά την εορτή του Πάσχα, παρά μονάχα του Σουλτάνου. Άρχισε η βουλγαρική δυναμική κινητοποίηση για το εκκλησιαστικό. Εκτός από το βασικό ερώτημα της κανονικότητας της ίδρυσης μιας βουλγαρικής εκκλησίας, πριν ακόμα από την ίδρυση κράτους, το φλέγον ζήτημα ήταν η διαγραφή των ορίων της εκκλησίας (Μακεδονία, όχι μόνο Βουλγαρία μεταξύ Δουνάβεως και Αίμου). *Ήταν η απαρχή του Μακεδονικού, καθώς οι Βούλγαροι διανοούμενοι στο υπό ίδρυση βουλγαρικό κράτος οραματίζονταν τη Μακεδονία και τη Θράκη. Τα όρια της εκκλησίας θα αποτελούσαν και τα όρια του μελλοντικού βουλγαρικού κράτους.* Το 1870 Σουλτάνος εξέδωσε φερμάνι για την ίδρυση της βουλγαρικής Εξαρχίας. Από τη Μακεδονία συμπεριλαμβάνονταν μόνο τα Βελεσσά, αλλά θα μπορούσαν να προσχωρήσουν και άλλες επαρχίες, αν το επιθυμούσαν τα 2/3 των κατοίκων. Το 1872 το Οικουμενικό Πατριαρχείο κήρυξε τη βουλγαρική εκκλησία σχισματική.

Το τρίτο στάδιο της βουλγαρικής εθνικής κινητοποίησης ήταν ο ένοπλος αγώνας για τη δημιουργία κράτους: η ίδρυση βουλγαρικών ενόπλων σωμάτων (τσέτα) στο εξωτερικό (Σερβία, Βλαχία) και η αποστολή τους στη Βουλγαρία για εξέγερση. Την τακτική αυτή της τσέτας εγκαινίασε ο Γκεόργκι Ρακόφσκυ, αλλά δεν είχε επιτυχία. Ο Λιούμπεν Καραβέλωφ και ο Βασίλ Λέφσκυ ίδρυσαν το *Βουλγαρικό Επαναστατικό Κεντρικό Κομιτάτο* με σκοπό την υποδαύλιση εξεγέρσεων στο εσωτερικό της Βουλγαρίας και κατόπιν την αποστολή ενόπλων σωμάτων. Αλλά οι Οθωμανοί συνέλαβαν και απαγχόνισαν τον Λέφσκυ, εξαρθρώνοντας το δίκτυο της οργάνωσης εντός βουλγαρικού εδάφους. *Οι Βούλγαροι δεν είχαν τις αντικειμενικές δυνατότητες να οργανώσουν μια μεγάλη εξέγερση και να διεθνοποιήσουν το βουλγαρικό ζήτημα. Ο οθωμανικός στρατός είχε αναδιοργανωθεί μετά τις μεταρρυθμίσεις του Τανζιμάτ. Προσπαθούσαν να λύσουν το εθνικό τους ζήτημα είτε στο πλαίσιο κάποιας παμβαλκανικής εξέγερσης και ίδρυσης σερβοβουλγαρικού κράτους είτε με παραχωρήσεις των Οθωμανών (η χίμαιρα του δυαδικού τουρκοβουλγαρικού κράτους). Ως βουλγαρικό χώρο εκλάμβαναν τη Μακεδονία (τα τρία βιλαέτια Κοσόβου, Μοναστηρίου και Θεσσαλονίκης), τη Θράκη και την κυρίως Βουλγαρία μεταξύ Δουνάβεως και Αίμου. Η δημιουργία βουλγαρικού κράτους (η χίμαιρα της Μεγάλης Βουλγαρίας του Αγίου Στεφάνου στις 3 Μαρτίου 1878 και η βουλγαρική ηγεμονία του Συνεδρίου του Βερολίνου τον Ιούλιο του 1878) ήταν τελικά επίτευγμα των Ρώσων κατά τον ρωσοτουρκικό πόλεμο του 1878/78.*

Περίληψη 12^{ης} παράδοσης

Η Μεγάλη Ανατολική Κρίση (1875-1878).

Αφορμή για τη μεγάλη ανατολική κρίση του 1875- 1878 υπήρξαν οι εξεγέρσεις Χριστιανών (Σερβοβόσνιων) και Μουσουλμάνων χωρικών (Ιούλιος-Αύγουστος 1875) στην Ερζεγοβίνη και Βοσνίας λόγω της υψηλής φορολογίας που επέβαλαν οι οθωμανικές αρχές μετά την πρώτη χρεοκοπία της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας το 1875. Λόγω του φόβου διάχυσης της κρίσης στην Αυστροουγγαρία ο υπουργός Εξωτερικών της Αυστροουγγαρίας, Ιούλιος Άντρασσυ, εξέδωσε διακοίνωση εκ μέρους της Συμμαχίας των Τριών Αυτοκρατόρων που προέβλεπε φορολογικές ελαφρύνσεις για τους χωρικούς, αλλά οι εξεγερμένοι απαιτήσαν στη συνέχεια αγροτική μεταρρύθμιση (το 1/3 των οθωμανικών γαιών να περιέλθει στους Χριστιανούς), την απομάκρυνση των οθωμανικών φρουρών, την απαλλαγή από το φόρο της δεκάτης για τα επόμενα χρόνια. Τα αιτήματα απορρίφθηκαν από την Υψηλή Πύλη και η εξέγερση συνεχίστηκε. Το Απρίλιο του 1876 η εξέγερση επεκτάθηκε στη Βουλγαρία (η εξέγερση του Απριλίου 1876) η οποία κατεστάλη σύντομα από άτακτους Βαζιβουζούκους. *Εξεγέρθηκαν τα κεφαλοχώρια που είχαν σημειώσει μια οικονομική άνθιση, ενώ η ύπαιθρος παρέμεινε αδρανής. Ο θάνατος του διανοούμενου επαναστάτη Χρήστο Μπότσεφ (όπως και ο απαγχονισμός του Λέβσκου το 1873) προσέλαβαν θρυλικές διαστάσεις στη βουλγαρική ιστοριογραφία, διότι υποκαθιστούσαν το κενό μιας ηγεμονικής προσωπικότητας στον αντιτουρκικό αγώνα του 14^{ου} αιώνα. Οι φρικαλεότητες των Βαζιβουζούκων στο χωριό Μπατάκ έγιναν αντικείμενο πολιτικής εκμετάλλευσης από τον Γλάδστωνα στην πολιτική του αντιπαράθεση με τον Άγγλο πρωθυπουργό Ντισράέλλι. Οι τρεις αυτοκράτορες (Αυστροουγγαρίας, Ρωσίας, Γερμανίας) εξέδωσαν το Υπόμνημα του Βερολίνου (Μάϊος 1876) που προέβλεπε μεταρρυθμίσεις στη Οθωμανική Αυτοκρατορία. Αντέδρασε η Αγγλία που θεώρησε ότι παραγκωνιζόταν από τη διευθέτηση των ζητημάτων της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. Ο θρησκευτικός φανατισμός του μουσουλμανικού όχλου οδήγησε στη σφαγή των προξένων της Γαλλίας και της Γερμανίας στη Θεσσαλονίκη. Η Σερβία του Μίλαν Ομπρένοβιτς κήρυξε τον πόλεμο στην Οθωμανική Αυτοκρατορία τον Ιούλιο του 1876 και έσπευσε προς βοήθεια των Σερβοβόσνιων. Η σερβική εμπλοκή στον πόλεμο διεθνοποίησε το ζήτημα της Βοσνίας-Ερζεγοβίνης και οδήγησε στη συμφωνία Αυστροουγγαρίας –Ρωσίας στο Ράιχστατ της Βοημίας (διατήρηση του status quo σε περίπτωση νίκης της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, διανομή της Βοσνίας-Ερζεγοβίνης μεταξύ Αυστροουγγαρίας και Σερβίας σε περίπτωση νίκης της Σερβίας έναντι προσάρτησης του Μπατούμ και της Νότιας Βεσσαραβίας στη Ρωσία), ίδρυση των ηγεμονιών της Αλβανίας, Βουλγαρίας και Ρωμυλίας σε περίπτωση*

ολοκληρωτικής κατάρρευσης της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, ανακήρυξη της Κωνσταντινούπολης σε ελεύθερη πόλη. Αποκλείστηκε ρητά η ίδρυση μεγάλης σλαβικής επικράτειας. Οι Σέρβοι ηττήθηκαν.

Στην Οθωμανική Αυτοκρατορία ανήλθε στο θρόνο ο σουλτάνος *Αβδούλ Χαμίτ Β΄*. Για τη διευθέτηση της ανατολικής κρίσης συνήλθε η Ευρωπαϊκή Διάσκεψη της Κωνσταντινούπολης τον Δεκέμβριο του 1876. Εκεί ο Ρώσος πρέσβης Ιγνάτιεφ πρότεινε την ίδρυση βουλγαρικού κράτους με έξοδο στο Αιγαίο ή χωρίς έξοδο, αν τα σύνορα επεκτείνονταν περισσότερο στο βορρά, στο Δούναβη). Το τέχνασμα του Αβδούλ Χαμίτ Β΄, μετά από αγγλική παρέμβαση, για την έκδοση του πρώτου οθωμανικού συντάγματος ματαιώσε τη συνέχιση των εργασιών της Διάσκεψης της Κωνσταντινούπολης. Η έκδοση του πρώτου οθωμανικού συντάγματος, έργο του Μιδάτ Πασά, ήταν μια στρατηγική εξαπάτησης των Ευρωπαίων από τον Αβδούλ Χαμίτ Β΄, ο οποίος απέπεμψε τον Μιδάτ Πασά. Η Ρωσία απαίτησε από τον Αβδούλ Χαμίτ μεταρρυθμίσεις στην Οθωμανική Αυτοκρατορία. Κατόπιν της άρνησης του σουλτάνου ο τσάρος Αλέξανδρος Β΄ προετοιμάστηκε για πόλεμο εναντίον της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. Νέα ρωσο-αυστριακή συμφωνία πριν την έναρξη του ρωσοτουρκικού πολέμου (στρατιωτική σύμβαση της Βουδαπέστης): *ουδετερότητα της Αυστροουγγαρίας στον ρωσοτουρκικό πόλεμο, προσάρτηση της Βοσνίας-Ερζεγοβίνης στην Αυστροουγγαρία, του Μπατούμ και της Νότιας Βεσσαραβίας στη Ρωσία*. Ο ρωσοτουρκικός πόλεμος άρχισε τον Απρίλιο του 1877 στον Καύκασο και τον Ιούνιο του 1877 στα Βαλκάνια. Μέσω Ρουμανίας ο ρωσικός στρατός διέβη τον Δούναβη και εισήλθε σε βουλγαρικό έδαφος. Μετά την άρση της πολιορκίας της Πλέβνας (10 Δεκεμβρίου 1877) και της Αδριανουπόλεως (20 Ιανουαρίου 1878), ο ρωσικός στρατός έφθασε στον Άγιο Στέφανο, προάστιο της Κωνσταντινούπολης. Η προκαταρκτική Συνθήκη του Αγίου Στεφάνου (3.3.1878) με την ίδρυση της Μεγάλης Βουλγαρίας-κατά παράβαση των ρωσοαυστριακών συμφωνιών-ανέτρεψε την ενδοβαλκανική ισορροπία και προκάλεσε διεθνή κρίση. Ο Βίσμαρκ συγκάλεσε Συνέδριο στο Βερολίνο (13.6-13.7.1878) που αναθεώρησε τη Συνθήκη του Αγίου Στεφάνου. Οι αποφάσεις του Συνεδρίου του Βερολίνου, που επέδρασαν τραυματικά στους Βούλγαρους, περιείχαν τις εξής βασικές διατάξεις:

Περίληψη 13^{ης} παράδοσης

Η περίπτωση των Αλβανών

Η αλβανική εθνική αφύπνιση καθυστέρησε σημαντικά λόγω της φυλετικής (Γκέκηδες-Τόσκηδες,) θρησκευτικής (Καθολικοί, Ορθόδοξοι, Σουνίτες Μουσουλμάνοι, Μπεκτασήδες) και γλωσσικής διάσπασης (γκεκική, τοσκική διάλεκτος) των Αλβανών. Δεν είχε υπάρξει ένα μεσαιωνικό αλβανικό κράτος, ούτε μια αλβανική εκκλησία, ούτε μια υψηλή κουλτούρα. Η ιστορική μνήμη των Αλβανών τον 19^ο αιώνα περιοριζόταν στο *έπος του Σκεντέρμπεη* και στην υποτιθέμενη προέλευση των Αλβανών από τους Ιλλυριούς. Στη βόρειο Αλβανία (Σαντζάκι της Σκόδρας και του Κοσόβου) επιβίωνε η φυλετική-πατριαρχική οργάνωση των Αλβανών με το εθμικό δίκαιο (*Κανόν*) του *Λεκ Ντουκατζίν*, στη “νότιο Αλβανία” (Σαντζάκι των Ιωαννίνων) το καθεστώς της μεγάλης κτηματικής περιουσίας των Αλβανών μπέηδων. Στη Βόρειο Ήπειρο ήταν ισχυρή η ελληνική πολιτιστική επιρροή (Ακαδημία της Μοσχόπολης κατά τον 18^ο αιώνα, *Τετράγλωσσο Λεξικό του Δανιήλ Μοσχοπολίτη*) Ζωσιμαία Σχολή των Ιωαννίνων κατά τον 19^ο αιώνα, πολλά άλλα ελληνικά σχολεία). Ο μουσουλμάνος Αλβανός ταυτιζόταν με τον Οθωμανό (οι Αλβανοί ανήλθαν σε υψηλές θέσεις στον οθωμανικό στρατό), ο Ορθόδοξος με τον Έλληνα. Ωστόσο, οι Αλβανοί είχαν την ιδιαιτερότητα των γλωσσικών ιδιωμάτων, διακριτά ανθρωπολογικά χαρακτηριστικά, τον θρύλο το Σκεντέρμπεη, την υποτιθέμενη προέλευσή τους από τους Ιλλυριούς. Η επίπονη διαδικασία συγκρότησης αλβανικής εθνικής ταυτότητας προϋπέθετε την υπέρβαση των φυλετικών, γλωσσικών και θρησκευτικών αντιθέσεων των Αλβανών και την ταύτισή τους με το έθνος (κοινή γλώσσα, καταγωγή) αντί με τη μεγάλη οικογένεια (πατριά), τη φάρα και τη φυλή. Στο πρώτο μισό του 19^{ου} αιώνα Αλβανοί διανοούμενοι (Αρμπερέσηδες της Κάτω Ιταλίας και άλλοι) είχαν επιδείξει ένα ακαδημαϊκό ενδιαφέρον για την αλβανική γλώσσα, τη ήθη και έθιμα, το έπος του Σκεντέρμπεη

Ο αλβανικός εθνικισμός αναπτύχθηκε ως αντίδραση των Αλβανών στην εδαφική συρρίκνωση της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας και στην επέκταση των συνόρων των βαλκανικών κρατών (Ελλάδας, Μαυροβουνίου, Σερβίας). Η πρώτη εκδήλωση ήταν η (μουσουλμανική) Λίγκα της Πριζρένης με τον Αβδούλ Φράσερ ως αρχηγό που ιδρύθηκε το 1878 στο αποκορύφωμα της Ανατολικής Κρίσης. Ως αλβανικό ιστορικό χώρο η Λίγκα

θεωρούσε αυθαίρετα τα βιλαέτια του Κοσόβου, του Μοναστηρίου, της Σκόδρας και των Ιωαννίνων (η σημερινή “Μεγάλη Αλβανία”). Απαιτούσε διοικητική αποκέντρωση των βιλαετιών, αναγνώριση της αλβανικής γλώσσας, διορισμό Αλβανών δημοσίων υπαλλήλων κλπ. Μετά τη διάλυση της Λίγκας της Πριζίνης το 1881 άρχισε η ουσιαστική πνευματική δραστηριότητα των Αλβανών για την εθνική αφύπνιση. Η αλβανική εθνική κινητοποίηση υποστηρίχθηκε από την Αυστροουγγαρία και την Ιταλία . Οι Αλβανοί διανοούμενοι (αδελφοί Φράσερι, Γιάννη Βρέτο, Πάσκο Βάσα) υπερτόνιζαν την αρχαία καταγωγή των Αλβανών από τους Ιλλυριούς/Πελασγούς, τη γλώσσα, το έπος του Σκεντέρμπεη , όχι τη θρησκεία, που διασπούσε τους Αλβανούς. Ως αλβανικό ιστορικό χώρο θεωρούσαν τα 4 βιλαέτια. Οι Αλβανοί διανοούμενοι επιδίωκαν τη διαφοροποίηση των Αλβανών μουσουλμάνων από τους Τούρκους και των Αλβανών Ορθοδόξων από τους Έλληνες (το 1908 ιδρύθηκε Αλβανική Ορθόδοξη Εκκλησία στην Αμερική από τον Φαν Νόλη) και την ίδρυση αλβανικών σχολείων. Δεν απαιτούσαν ανεξαρτησία από το οθωμανικό κράτος, αλλά αυτονομία εντός του οθωμανικού κράτους. Βλέποντας ως εχθρούς τους Έλληνες, τους Σέρβους και τους Μαυροβούνιους, εκτιμούσαν ότι ένα ανεξάρτητο κράτος δεν θα επιβίωνε. Κατά τις αρχές του 20ού αιώνα αλβανικές ένοπλες ομάδες δρούσαν εναντίον Σέρβων στο Κόσοβο και Ελλήνων στη Βόρειο Ήπειρο. Ήταν μεγάλη η συμμετοχή των Αλβανών το Νεοτουρκικό Κίνημα, γιατί σε μια νίκη των Νεοτούρκων οι Αλβανοί διέβλεπαν την προοπτική ίδρυσης αλβανικού κράτους. Οι Νεότουρκοι δεν αναγνώρισαν τελικά την εθνική υπόσταση των Αλβανών. Με τις εξεγέρσεις τους το 1911/12 οι Αλβανοί ζητούσαν ή αποκέντρωση των 4 βιλαετιών ή μια σειρά δικαιωμάτων, χωρίς να θίξουν την οθωμανική κυριαρχία. Ανεξάρτητο αλβανικό κράτος (στα σημερινά περίπου σύνορα) ιδρύθηκε το 1912/ 1913 με την ενεργό συμμετοχή της αυστριακής διπλωματίας με όρο την αποχώρηση των Σέρβων από την Αδριατική (για να επιδικαστεί το Κόσοβο στη Σερβία) και την αποχώρηση του ελληνικού στρατού από τη Βόρειο Ήπειρο (για να επιδικασθούν τα νησιά του Βορειοανατολικού Αιγαίου στην Ελλάδα).